

Dawid Daniluk¹

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID ID: 0000-0002-3901-8764

ŚWIADCZENIE NIEODPŁATNEGO PORADNICTWA OBYWATELSKIEGO PRZEZ RADCĘ PRAWNEGO LUB ADWOKATA A OBOWIĄZEK ZACHOWANIA TAJEMNICY ZAWODOWEJ I UNIKANIA KONFLIKTU INTERESÓW

ABSTRACT

Providing free civic counseling by attorney-at-law or advocate vs. lawyer-client privilege and avoiding conflict of interest

The Act on Free Legal Aid, Free Civic Counselling and Legal Education, amended in 2018, provides for a new form of assistance for citizens – free civic counseling. The article is an attempt to answer three research questions. Firstly, what is the connection between legal advice and civic counseling, and whether legal advice is a part of civic counseling? Secondly, is the person providing free civic counseling (adviser) obliged to keep in secret all information that he or she has learned over the course of his or her duties? Thirdly, is that possible that an adviser who is at the same time an attorney-at-law violates lawyer-client privilege or puts himself or herself into a conflict of interest, because of performing duties resulting from the Act on Free Legal Aid, Free Civic Counselling and Legal Education and the Ordinance of the Minister of Justice?

¹ Doktor nauk prawnych, radca prawny, współpracuje z Katedrą Prawa Finansowego i Prawa Podatkowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Keywords: attorney-client privilege, free legal assistance, free civic counseling, ethics, constitution

Słowa kluczowe: tajemnica zawodowa, nieodpłatna pomoc prawna, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, etyka, konstytucja

Wprowadzenie

Na skutek nowelizacji ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i edukacji prawnej system nieodpłatnej pomocy prawnej poszerzono o nieodpłatne poradnictwo obywatelskie oraz nieodpłatną mediację². Do świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego uprawnieni są doradcy często wykonujący jednocześnie zawód radcy prawnego lub adwokata. W niniejszym artykule zostały sformułowane następujące problemy badawcze przedstawione w formie pytań:

- 1) jaka jest relacja pomiędzy poradą prawną a poradą obywatelską i czy porada prawna stanowi element nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego?
- 2) czy doradca jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy wszystkich informacji dotyczących beneficjenta nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, o których dowiedział się w trakcie świadczonej pomocy?
- 3) czy doradca wykonujący jednocześnie zawód radcy prawnego lub adwokata może naruszyć tajemnicę zawodową, lub narazić się na wystąpienie konfliktu interesów, wykonując obowiązki wynikające z ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej³, oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości⁴?

Tajemnica zawodowa

Ochrona tajemnicy zawodowej przedstawicieli zawodów prawniczych zaufania publicznego wynika z przepisów Konstytucji RP⁵. W tym kontekście należy zwrócić szczególną uwagę na art. 17, art. 45, art. 47, art. 49 oraz art. 51 Konstytucji RP⁶. W wyroku

² Ustawa z 15 czerwca 2018 r. o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i edukacji prawnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1467).

³ Ustawa z 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 945), dalej „nieodpłPPU”.

⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2492), dalej jako „rozporządzenie MS”.

⁵ Zob. W. Bujko, *Zawód radcy prawnego i samorząd zawodowy radców prawnych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, red. A. Bereza, Warszawa 2010, s. 226–234.

⁶ Zob. Ł. Błaszczak, *Problem tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego a dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym*, „Palestra” 2019/7–8, s. 161–163. Problematyka konstytucyjnej ochrony tajemnicy

z 22 listopada 2004 r., SK 64/03, Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę m.in. na relacje przedstawicieli tych zawodów z klientami. Zdaniem trybunału obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej „jest nierozzerwalnie związany [...] z pełnieniem przez radcę prawnego funkcji zaufania publicznego. Jego istnienie, obwarowane sankcją karną, stanowi dla osób poszukujących pomocy prawnej gwarancję poufności”⁷. Trybunał podkreślił, że „tajemnica zawodowa wiążąca przedstawicieli zawodów prawniczych służy [...] nie samym prawnikom, lecz osobom korzystającym z ich pomocy, a szerzej – skutecznemu funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości”⁸. W odniesieniu do radców prawnych należy wskazać, że obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej został *explicite* wyrażony w art. 3 ust. 3 ustawy o radcach prawnych, zgodnie z którym „radca prawny jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej”⁹. Analogiczne brzmienie ma art. 6 ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze, który stanowi: „Adwokat obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej”¹⁰. Odpowiednie regulacje w tym zakresie zawarte są również w Kodeksie Etyki Radcy Prawnego (dalej jako „KERP”) ¹¹ oraz w Kodeksie Etyki Adwokackiej (dalej jako „KEA”) ¹². Przepisy dotyczące tajemnicy zawodowej zostały uregulowane przede wszystkim w art. 9 oraz w dziale III rozdziale 1 (art. 15–24) KERP. Zgodnie z art. 9 KERP dochowanie tajemnicy zawodowej stanowi prawo i obowiązek radcy prawnego, podstawę zaufania klienta oraz gwarancję praw i wolności. Zgodnie z § 19 ust. 1 KEA obowiązkiem adwokata jest zachowanie w tajemnicy, a także zabezpieczenie przed ujawnieniem lub niepożądanym wykorzystaniem wszystkiego, czego dowiedział się w związku z wykonywaniem zadań wynikających z pracy zawodowej. Tajemnicą zawodową objęte są również „wszystkie wiadomości, notatki i dokumenty dotyczące sprawy uzyskane od klienta oraz innych osób, niezależnie od miejsca, w którym się znajdują” (art. 19 § 3 KEA).

Pomimo że oba zawody prawnicze posiadają odrębne kodeksy etyczne, to w praktyce można jednak „mówić o kształtowaniu się wspólnej deontologii członków obu korporacji”¹³. Niezależnie od przynależności zawodowej prawnika klient korzystający z pomocy

zawodowej radców prawnych i adwokatów jest szeroko opisana w literaturze, por. m.in. P. Wiliński, *Konstytucyjne podstawy tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata i radcy prawnego* [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015, s. 165–183; M. Sławiński, *Tajemnica zawodów zaufania publicznego a Konstytucja RP. Kilka uwag na kanwie dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015, s. 391–412.

⁷ Wyrok TK z 22 listopada 2004 r. (SK 64/03), OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 107.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Ustawa z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 75).

¹⁰ Ustawa z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1651).

¹¹ Załącznik do uchwały nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22 listopada 2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

¹² Obwieszczenie Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 27 lutego 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej).

¹³ H. Izdebski, *Etyka radcy prawnego* [w:] *Etyka prawnika. Etyka nauczyciela zawodu prawniczego*, red. E. Łojko, Warszawa 2006, s. 101. Por. P. Chlebowicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych*, „Radca Prawny” 2017/2, s. 130.

prawnej, również tej nieodpłatnej, ma prawo oczekiwać, że przekazane podczas porady informacje zostaną zachowane w tajemnicy i będą odpowiednio chronione¹⁴. Naruszenie postanowień zasad etycznych stanowi podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej zarówno adwokata, jak i radcy prawnego.

Organizacja nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego

Zgodnie z nieodpłPPU pomoc świadczona jest w punktach prowadzonych przez adwokatów i radców prawnych oraz organizacje pozarządowe prowadzące działalność pożytku publicznego. W całej Polsce, na obszarze powiatów oraz miast na prawach powiatu, funkcjonuje ponad 1,5 tys. punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego¹⁵. Organizacja systemu jest zadaniem zleconym z zakresu administracji publicznej, finansowanym z dotacji celowej z budżetu państwa, wykonywanym przez jednostki samorządu terytorialnego – powiaty oraz miasta na prawach powiatu (gminy wykonujące zadania powiatu na zasadach określonych w ustawie)¹⁶. Połowa punktów powierzona jest do prowadzenia adwokatom i radcom prawnym z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, a połowa organizacjom pozarządowym z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego (art. 11 ust. 1 nieodpłPPU).

W punktach prowadzonych przez organizacje pozarządowe nieodpłatnej pomocy prawnej mogą udzielać adwokaci, radcowie prawni, doradca podatkowy – w sprawach z zakresu prawa podatkowego, z wyjątkiem spraw podatkowych dotyczących prowadzonej działalności gospodarczej – oraz magister prawa mający co najmniej trzyletnie doświadczenie w podejmowaniu czynności wymagających posiadania wiedzy prawniczej i mających bezpośredni związek z udzielaniem pomocy prawnej. Dodatkowym warunkiem w odniesieniu do osoby, która ukończyła studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra, jest korzystanie z pełni praw publicznych oraz posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych. Osoba ta nie może być również karana za ścigane z oskarżenia

¹⁴ Stanowisko Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych w sprawie możliwości naruszenia tajemnicy zawodowej radcy prawnego w związku z wypełnianiem części A karty pomocy: poz. 6 – Anonimowy opis sprawy do nieodpłatnej pomocy prawnej lub poradnictwa obywatelskiego oraz poz. 7 – Anonimowy opis udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczonego nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego z 28 stycznia 2019 r., s. 3, opinia dostępna na <http://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2019/06/Stanowisko-OBSiL-NPP-28.01.2019.pdf> [dostęp: 11 lutego 2022 r.].

¹⁵ <https://np.ms.gov.pl/> [dostęp: 11 lutego 2022 r.].

¹⁶ Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 920), art. 92 ust. 2. Por. S. Płażek, *Nowe usługi powiatu w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej* [w:] *Działalność gospodarcza jednostek samorządu terytorialnego – dopuszczalność i granice jej prowadzenia*, red. M. Mączyński, M. Stec, Warszawa 2016, s. 290–309; K. Bandarzewski, *Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej jako zadanie zlecone powiatowi* [w:] *Charakter i konstrukcja zadań samorządu terytorialnego*, red. M. Stec, S. Płażek, Warszawa 2017, s. 17–35; B. Przywora, *Normatywny model przedsięwziętej nieodpłatnej pomocy prawnej w Polsce*, Warszawa 2019, s. 359–363.

publicznego przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe (art. 11 ust. 3 pkt 1 i 2 nieodpłPPU).

Uprawnione do świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego są osoby, które posiadają wykształcenie wyższe, ukończyły z pozytywną oceną szkolenie z zakresu świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego albo mają doświadczenie w świadczeniu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego i uzyskały zaświadczenie potwierdzające posiadanie wiedzy i umiejętności w tym zakresie wydane przez podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego. Ponadto korzystają z pełni praw publicznych oraz posiadają pełną zdolność do czynności prawnych, oraz nie były karane za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe (art. 11 ust. 3a nieodpłPPU).

W punktach powierzonych do prowadzenia organizacjom pozarządowym jest zatem więcej kategorii osób uprawnionych do udzielania pomocy beneficjentom zadania publicznego. Niektóre osoby można sklasyfikować równocześnie w więcej niż jednej kategorii. Przykładowo osoba świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie (doradca) może być również adwokatem lub radcą prawnym.

Obowiązki sprawozdawcze wynikające z nieodpłPPU i rozporządzenia MS

Zgodnie z art. 7 ust. 1 nieodpłPPU „każdy przypadek udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego dokumentuje się w karcie nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego [...] przez podanie w szczególności informacji dotyczących zgłoszonej sprawy i udzielonej pomocy, dziedziny prawa, której dotyczyła ta pomoc, kategorii sprawy, formy udzielonej pomocy, czasu poświęconego na jej udzielenie i liczby wizyt osoby uprawnionej w tej samej sprawie, ogólnych informacji o osobie uprawnionej dotyczących w szczególności wieku, płci, wykształcenia, dochodu, gospodarstwa domowego i miejsca zamieszkania oraz danych dotyczących punktu, osoby udzielającej pomocy i daty jej udzielenia”. Karty wypełnia się elektronicznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego osoba uprawniona jest zobowiązana złożyć pisemne oświadczenie, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Ponadto osoba korzystająca z pomocy w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej dodatkowo składa oświadczenie o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku (art. 4 ust. 2 nieodpłPPU). Oświadczenie zawiera imię i nazwisko osoby uprawnionej, miejsce zamieszkania, numer PESEL¹⁷, datę i podpis beneficjenta. Wyżej wymienione oświadczenia przekazywane są do powiatów lub miast na prawach powiatu w sposób uniemożliwiający powiązanie z kartą pomocy, np. poprzez usunięcie daty na złożonym przez osobę uprawnioną oświadczeniu (art. 7 ust. 3 pkt 2 nieodpłPPU). Wzór oświadczenia określa załącznik nr 1 do ustawy (art. 4 ust. 6 nieodpłPPU).

¹⁷ W wypadku braku numeru PESEL stosuje się numer paszportu lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość.

Na podstawie delegacji ustawowej Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, które zastąpiło rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15 grudnia 2015 r. w sprawie sposobu udzielania i dokumentowania nieodpłatnej pomocy prawnej¹⁸. Nowe rozporządzenie określiło m.in. rozszerzony wzór karty pomocy (załącznik nr 2 do rozporządzenia) nakładający na osoby udzielające nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczące nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obowiązek sporządzania anonimowego opisu sprawy oraz anonimowego opisu udzielonej pomocy. Opinię w tej sprawie przedstawił m.in. Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych, który trafnie zwrócił uwagę, że dodatkowe obowiązki w postaci konieczności sporządzania ww. opisów spowodują „wydłużenie czasu udzielania pomocy w punkcie, przesuwając akcenty na działania sprawozdawcze, [...] ponadto budzą poważne i uzasadnione obawy co do możliwości naruszenia tajemnicy zawodowej”¹⁹. W konkluzji opinii wskazano, że wypełniając anonimowe opisy w kartach pomocy, radcowie prawni powinni zachować szczególną ostrożność poprzez unikanie „szczegółowych i rozbudowanych opisów stwarzających niekiedy możliwość identyfikacji osoby uprawnionej, a opis zarówno sprawy, jak i udzielonej pomocy formułować w sposób jak najbardziej ogólnikowy i oszczędny”. W konkretnym wypadku, np. gdy w ciągu dnia tylko jedna osoba skorzystała z pomocy w punkcie, rekomendowano niesporządzanie opisów, lecz zamieszczenie w rubrykach opisów informacji o ich braku „z uwagi na ryzyko naruszenia tajemnicy zawodowej”²⁰. Należy podzielić wątpliwości wskazywane powyżej i poddać pod rozważenie, czy ww. zastrzeżenia pozostają aktualne w odniesieniu do osób świadczących nieodpłatne poradnictwo obywatelskie i wykonujących zawód radcy prawnego lub adwokata. W związku z powyższym trzeba poddać analizie regulacje dotyczące nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

Świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego

Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie zostało uregulowane w art. 3a nieodpłPPU dodanym przez art. 1 ust. 5 nowelizacji z 15 czerwca 2018 r. i „obejmuje działania dostosowane do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej, zmierzające do podniesienia świadomości tej osoby o przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach oraz wsparcia w samodzielnym rozwiązywaniu problemu, w tym, w razie potrzeby, sporządzenie wspólnie z osobą uprawnioną planu działania i pomoc w jego realizacji”. W zdaniu drugim art. 3a ust. 1 nieodpłPPU wskazano, że nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje w szczególności udzielanie porad osobom zadłużonym, porady w sprawach mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego. Otwarty katalog

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15 grudnia 2015 r. w sprawie sposobu udzielania i dokumentowania nieodpłatnej pomocy prawnej (Dz.U. z 2018 r. poz. 318).

¹⁹ Stanowisko Ośrodka..., s. 2.

²⁰ *Ibidem*, s. 4.

zagadnień z zakresu poradnictwa obywatelskiego powoduje, że trudno *ex cathedra* wskazać, jakie mogą być podjęte konkretne „działania dostosowane do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej” oraz w jaki sposób odróżnić je od nieodpłatnej pomocy prawnej²¹. Z przepisu art. 3a ust. 1 nieodpłPPU wynika, że poradnictwo obywatelskie dotyczy porad prawnych, chociaż ustawodawca nie wymaga od osoby świadczącej nieodpłatne poradnictwo obywatelskie (doradcy) ukończenia studiów prawniczych²². Biorąc powyższe pod uwagę, należy skonstatować, że poradnictwo obywatelskie ma szerszy zakres niż poradnictwo prawne. Niemniej jednak porada prawna może stanowić jego element²³.

Prawnicy nielegitymujący się uprawnieniami radcy prawnego lub adwokata przed udzieleniem nieodpłatnej pomocy prawnej są zobligowani do przedłożenia beneficjentowi oświadczenia, w którym jest wskazane pouczenie, z którego wynika, że prawnik nie jest zobowiązany do zachowania tajemnicy, w rozumieniu art. 180 § 2 Kodeksu postępowania karnego²⁴. W przeciwieństwie do osoby udzielającej nieodpłatnej pomocy prawnej doradca nie jest zobowiązany do przedłożenia beneficjentowi ww. oświadczenia. Nie oznacza to jednak, że ma obowiązek zachowania tajemnicy, gdyż żaden przepis prawa tego od niego nie wymaga. Należy zatem skonstatować, iż doradca nie jest zobowiązany do zachowania tajemnicy w związku z wykonywanymi czynnościami w punkcie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. W tym miejscu pojawia się problem, czy w sytuacji gdy doradca wykonujący jednocześnie zawód adwokata lub radcy prawnego udziela porady obywatelskiej, ma obowiązek zachowania tajemnicy związanej z udzieloną poradą. W karcie pomocy trzeba zaznaczyć dziedzinę prawa, z której udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, wybrać kategorię pomocy, a następnie formę pomocy, np. poradę obywatelską. Doradca nie ma możliwości wyboru zaznaczenia „porady prawnej”. Niemniej jednak należy uznać, że nie jest istotne nazewnictwo porady, ale okoliczności faktyczne i treść przekazanych informacji. Opis sprawy i opis pomocy będzie wskazywał, z jakim charakterem porady mamy do czynienia niezależnie od przyjętej w ustawie definicji nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, które zostało uregulowane w dosyć sztuczny sposób, gdyż w zasadzie w niewielkim stopniu odróżnia się od pomocy prawnej. Biorąc pod uwagę przedstawione argumenty i mając na względzie posiadane przez radców prawnych i adwokatów uprawnienia oraz charakter porady obywatelskiej, na pytanie dotyczące obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej należy odpowiedzieć twierdząco. Otwarta pozostaje kwestia pozostałych „działań dostosowanych do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej” niemieszczących się w kategorii porady prawnej, np. udzielenie pomocy w sporządzeniu CV. Wydaje się, że w tej sytuacji profesjonalny prawnik świadczący nieodpłatne poradnictwo obywatelskie nie jest zobligowany do zachowania tajemnicy zawodowej.

21 Zob. O. Hałub-Kowalczyk, *Sformalizowany model dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym w Polsce*, Wrocław 2019, s. 183.

22 Zob. J. Wegner, B. Wróblewski, *Prawo jednostki do nieodpłatnej pomocy prawnej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2021/6, s. 14.

23 Zob. O. Hałub-Kowalczyk, *op. cit.*, s. 183.

24 Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534). Por. J. Wegner, B. Wróblewski, *op. cit.*, s. 13; O. Hałub-Kowalczyk, *op. cit.*, s. 192.

Ocena porad z zakresu świadczenia poradnictwa obywatelskiego a konflikt interesów

Należy zwrócić uwagę, że jednym z najważniejszych obowiązków wynikających z zasad etyki, obok obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, jest unikanie „konfliktu interesów, czyli takich sytuacji, w których adwokat (lub radca prawny – przyp. D.D.) zmuszony jest do ważenia albo interesu własnego i interesu klienta, albo też interesów powierzonych mu przez różnych klientów”²⁵. Należy odnotować, że punkty nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego są prowadzone przez organizacje pozarządowe wybierane w otwartych konkursach ofert ogłaszanych co roku przez zarządy powiatów i prezydentów miast na prawach powiatu. Na podstawie umów zawartych z organizacjami pozarządowymi świadczą w nich poradnictwo obywatelskie także osoby wykonujące zawód adwokata lub radcy prawnego. Listę organizacji pozarządowych uprawnionych do prowadzenia punktów na obszarze województwa prowadzi wojewoda (art. 11d ust. 1 nieodpłPPU). W celu uzyskania wpisu na listę wojewody organizacja jest zobligowana do spełnienia szeregu warunków, m.in. profesjonalnego i rzetelnego świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Spełnianie przez organizację wynikających z ustawy warunków może być również weryfikowane po wydaniu przez wojewodę decyzji o wpisie. Wojewoda jest uprawniony do „dokonywania oceny wybranych porad udzielonych w ramach świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w punkcie. Ocena porady jest dokonywana w sposób gwarantujący jej bezstronność, na podstawie wniosków zawartych w recenzji doradcy”. Doradca powinien posiadać rekomendację podmiotu uprawnionego do przeprowadzania szkoleń i kursów doszkalających z zakresu świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Wojewoda przekazuje ocenę właściwemu staroście lub prezydentowi miasta (art. 11d ust. 11 nieodpłPPU). Regulacje ustawowe precyzuje rozporządzenie MS. Zgodnie z § 10 ust. 1 ww. rozporządzenia wojewoda w drodze losowania dokonuje wyboru co najmniej jednego procenta porad udzielonych w ramach świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego z każdego punktu zlokalizowanego w powiatach wchodzących w skład danego województwa. Doradca sporządzający recenzję porady ocenia ją m.in. pod kątem „adekwatności udzielonej porady do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej i rozpoznanego problemu, w tym czy porada jest kompletna pod względem przedstawionych opcji rozwiązań”, a także „prawidłowości udzielonej informacji o uprawnieniach i obowiązkach” (§ 10 ust. 3 pkt 1 i 2). Z punktu widzenia organizacji szczególnie istotne jest, że wyniki oceny mogą być brane pod uwagę przy dokonywaniu oceny ich ofert składanych w otwartych konkursach, na świadczenie usług w kolejnych trzech latach (§ 10 ust. 3 pkt 6). Ogólnikowy i lakoniczny opis udzielonej porady niewątpliwie przełoży się na niską ocenę porady dokonaną przez recenzenta, co z kolei może wpłynąć na ocenę komisji konkursowej dokonującej wyboru organizacji pozarządowej w otwartym konkursie ofert na powierzenie prowadzenia punktu. Świadczenie nieodpłatnego

²⁵ W. Marchwicki, M. Niedużak, *Konflikt interesów w adwokackim orzecznictwie dyscyplinarnym*, „Palestra” 2017/3, s. 5.

poradnictwa obywatelskiego może powodować zatem konflikt interesów związany z obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej z jednej strony i z prawidłowym wykonaniem powierzonego zlecenia z drugiej strony.

Zakończenie

Podsumowując przedstawione powyżej rozważania, należy wskazać, że porada prawna mieści się w zakresie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego i może być tożsama z poradą obywatelską. Co do zasady doradca nie jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy informacji, o których dowiedział się podczas świadczenia pomocy, ale doradca wykonujący zawód adwokata lub radcy prawnego jest zobligowany do zachowania tajemnicy w zakresie świadczonej w ramach nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego pomocy prawnej. Sposób dokumentowania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego budzi uzasadnione wątpliwości w zakresie sporządzania anonimowego opisu sprawy oraz opisu udzielonej pomocy. Z jednej strony radca prawny lub adwokat stoi przed obawą odpowiedzialności dyscyplinarnej, jeżeli opis porady będzie zawierał zbyt dużo szczegółów pozwalających na identyfikację osoby korzystającej z pomocy, z drugiej strony w razie bardzo ograniczonego opisu naraża na szkodę swojego zleceniodawcę – organizację pozarządową. *De lege ferenda* należy postulować, iż ze względu na obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej i unikania konfliktu interesów porady udzielane przez radców prawnych i adwokatów nie powinny podlegać ocenie recenzentów.

Bibliografia

Literatura

- Bandarzewski K., *Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej jako zadanie zlecone powiatowi* [w:] *Charakter i konstrukcja zadań samorządu terytorialnego*, red. M. Stec, S. Płażek, Warszawa 2017.
- Błaszczak Ł., *Problem tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego a dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym*, „Palestra” 2019/7–8.
- Bujko W., *Zawód radcy prawnego i samorząd zawodowy radców prawnych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, red. A. Bereza, Warszawa 2010.
- Chlebowicz P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych*, „Radca Prawny” 2017/2.
- Izdebski H., *Etyka radcy prawnego* [w:] *Etyka prawnika. Etyka nauczyciela zawodu prawniczego*, red. E. Łojko, Warszawa 2006.
- Hałub-Kowalczyk O., *Sformalizowany model dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym w Polsce*, Wrocław 2019.
- Marchwicki W., Niedużak M., *Konflikt interesów w adwokackim orzecznictwie dyscyplinarnym*, „Palestra” 2017/3.
- Płażek S., *Nowe usługi powiatu w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej* [w:] *Działalność gospodarcza jednostek samorządu terytorialnego – dopuszczalność i granice jej prowadzenia*, red. M. Mączyński, M. Stec, Warszawa 2016.
- Przywora B., *Normatywny model przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej w Polsce*, Warszawa 2019.
- Sławiński M., *Tajemnica zawodów zaufania publicznego a Konstytucja RP. Kilka uwag na kanwie dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.
- Wegner J., Wróblewski B., *Prawo jednostki do nieodpłatnej pomocy prawnej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2021/6.
- Wiliński P., *Konstytucyjne podstawy tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata i radcy prawnego* [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.

Akty prawne

- Ustawa z 15 czerwca 2018 r. o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i edukacji prawnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1467).
- Ustawy z 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 945).
- Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2020 r., poz. 920).
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534).
- Ustawa z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 75).
- Ustawa z 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1651).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2492).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15 grudnia 2015 r. w sprawie sposobu udzielania i dokumentowania nieodpłatnej pomocy prawnej (Dz.U. z 2018 r. poz. 318).

Orzecznictwo

Wyrok TK z 22 listopada 2004 r. (SK 64/03), OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 107.

Inne

Obwieszczenie Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 27 lutego 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej).

Stanowisko Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych w sprawie możliwości naruszenia tajemnicy zawodowej radcy prawnego w związku z wypełnianiem części A karty pomocy: poz. 6 – Anonimowy opis sprawy do nieodpłatnej pomocy prawnej lub poradnictwa obywatelskiego oraz poz. 7 – Anonimowy opis udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczonego nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego z 28 stycznia 2019 r., <http://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2019/06/Stanowisko-OBSiL-NPP-28.01.2019.pdf>.

Załącznik do uchwały nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22 listopada 2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.